

N= 60

Рівень комунікативності	Абсолютна кількість	%	Рівень креативності	Абсолютна кількість	%
Високий	11	19	Високий	13	22
Середній	30	50	Середній	29	48
Низький	19	31	Низький	18	30

Як видно з таблиці 1.3, між однаковими рівнями розвитку креативності та комунікативних здібностей спостерігається тісний взаємозв'язок, що доведений за допомогою формули коефіцієнта рангової кореляції Спірмена ($R = 0,89$). Отже, такий стан речей говорить про те, що рівень розвитку комунікативних здібностей майбутніх вчителів впливає на розвиток їх професійної творчості (зі зростанням значення однієї змінної пропорційно збільшується значення іншої).

Окрім цього, слід зазначити, що результати констатувального експерименту засвідчують низький рівень розвитку комунікативних здібностей та професійної творчості майбутніх вчителів, що вимагає розробки та апробації програми психокорекції або активних методів навчання з метою їх розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волошенко О.В. Становлення педагога в умовах коледжу // *Рідна школа*. - 1998. - № 4. - С.62-63.
2. Кекух Л.В. Формування стимулів до педагогічної творчості у майбутніх учителів початкових класів: Автореф. дис...пед. наук. - К., 2001. - 19 с.
3. Мільто Л.О. Творче становлення індивідуальності майбутнього вчителя // *Збірник наукових праць*. - Випуск 2. - Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. - С. 47-50.

УДК 371.015

Смук О.

ПСИХОЛОГІЧНА СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ ЗАЗДРОЩІВ У РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

В статті розкриваються особливості емпіричного дослідження изучення когнітивної складової зависти в ранній юності. Виявлено осознання старшокласниками феномена зависти, функцій и впливння на жизнь школьників, путей преодолення.

В сучасних умовах всепоглинаючої глобалізації, урбанізації, космополітизації першочерговим завданням української педагогіки постає формування інтелектуальної, соціально-зрілої, толерантної до різноманіття, активної, ініціативної особистості. Така особистість схильна до саморозвитку позитивних морально-психологічних якостей та намагається контролювати вияв негативних агресивних якостей, серед яких помітне місце посідають заздрощі. У психологічній літературі проблема заздрощів розглядається у дослідженнях А. Адлера [1], А. Бодальова [3], В. Куніциної [6], В. Мясичева [8], К. Муздибаєва [7], І. Котова [4], М. Кляйн [5], О. Соколової [9], Р. Александрової [2]. Проте вивчення проблеми заздрощів у ранньому юнацькому віці не знайшло належного висвітлення у психолого-педагогічних дослідженнях, а на теренах української психології згадується лише дотично.

Мета нашої наукової розвідки визначення особливостей усвідомлення заздрощів у ранньому юнацькому віці. Дослідницька робота проводилася з 2011 по 2012 рік. Участь у ній взяли 200 учнів десятих-одинадцятих класів: Тернопільського педагогічного ліцею (100 учнів), загальноосвітньої середньої школи №9 (100 учнів).

Так, з метою вивчення рівня теоретичної обізнаності учнів із морально-психологічною категорією заздрощів нами була використана авторська анкета, за допомогою якої з'ясували наступні питання: сформованість в учнів уявлення про феномен заздрощів (вміння старшокласників дати визначення даного терміну; підібрати антонімічний та синонімічний ряди понять; уміння навести приклади заздрісного ставлення з художньої літератури, фільмів, власного життя); здатність висловлювати моральні судження, давати моральні оцінки, виходячи із власного розуміння заздрощів; адекватність уявлень про себе як заздрісну/незаздрісну людину, знання обставин та способів подолання заздрісного ставлення.

Передусім ми намагалися в'яснити, як старшокласники визначають поняття «заздрощі». Якісний аналіз їх відповідей показав, що дітям цього віку відомий термін «заздрощі», вони вміють його пояснити. Визначення учнями Даного поняття є досить розгорнутими, у багатьох ліцеїстів - образними. Так, у розумінні старшокласників заздрісна людина - це людина «з недоброчливим, інколи ненависним ставленням до інших», «людина ненаситна», «яка не відчуває того, хто поруч», «постійно порівнює себе з іншими», «не має своїх бажань, живиться лише чужим життям».

Про достатню теоретичну обізнаність учнів десятих-одинадцятих класів із морально-психологічною категорією заздрощів свідчить і вміння школярів навести приклади слів, близьких і протилежних за значенням до поняття заздрощів. Найчастіше старшокласники синонімізують слово заздрощі із наступними: байдужість, егоїзм, зарозумілість, жорстокість, бездушність, черствість, цинізм. Також близькими за значенням до поняття заздрощів учні вважають такі дії: постійне порівняння себе з кимось, залежність від чужого життя, чужих планів та мрій, ненависть до себе самого, своїх почуттів, бажань, небажання до самовдосконалення, самореалізації.

На думку школярів, антонімами заздрощів є: толерантність, чуйність, співпереживання, співчуття, доброта, милосердя, жалість, щирість, турботливість, доброзичливість, сердечність, людяність, ніжність, люб'язність, товарицькість, тактовність, відданість і навіть наводять такі чесноти, як відповідальність, совісність і душевність.

Як бачимо, старшокласники вважають заздрощі одним із найдеструктивніших суспільних явищ, яке перешкоджає ефективній міжособистісній комунікації та психологічному благополуччю людей і проявляється на всіх вікових етапах: у ранньому дитинстві побачили прояви заздрощів 31,1 %, у молодшому шкільному віці – 13,9 %, у підлітковому – 18,3 %. Ще 12,2% учнів переконані, що саме в їхньому віці – ранній юності – заздрощі переростають у сталу психологічну рису.

Ми проаналізували спроможність навести приклади заздрісного ставлення серед літературних героїв, героїв фільмів. Учні наводять наступні приклади із художньої літератури: заздрість робочого до полоненого поляка «Іх було дев'ять» Ісаака Бабеля, заздрощі князя Андрія до слави Наполеона «Війна і мир» Льва Толстого, заздрощі Сальєрі до генія Моцарта – «Маленькі трагедії» Олександра Пушкіна, заздрощі Миколи Кавалерова, що не знайшов себе у новому житті, до «вільної самореалізації» Андрія Бабічева (із роману Юрія Олеши «Заздрість»). Приклади художніх фільмів – голлівудський фільм «Престиж», молодіжні телесеріали «Пліткарка», «Ханна Монтана», «Відчайдушні домогосподарки».

Приклади із власного життя стосуються суто юнацьких бачень і переживань – перемога у шкільному конкурсі краси, закордонні поїздки, естетика зовнішності (струнке тіло, привабливі риси обличчя, нарощення м'язової маси), матеріальні блага (стильний одяг, найсучасніший і найфункціональніший мобільний телефон, ноутбук), визнання у гуртках (виставки фотографій, картин), популярність серед однокласників, наявність матеріальних переваг, кращі перспективи на майбутнє (на здобуття освіти).

Кількісний аналіз отриманих у ході дослідження даних свідчить, що власну здатність заздрити учні оцінюють досить низько – лише 6,1 % визнають, що вони заздрісні. 83,9% респондентів вважають себе не схильними до заздрощів, а 10% уточнюють, що їхня заздрість носить ситуативний характер (заздрощі проявляються як емоція).

У ході опитування стає зрозумілим, що старшокласники найчастіше заздять тим, з ким вони на рівні, тобто до однокласників, юнаків із якими відвідують спільні секції, братам/сестрам, кузенам. Адаже заздрощі направлені на тих, з ким можна себе порівняти та у чому можна себе порівняти – спільна діяльність, спосіб життя.

Старшокласники вважають, що заздрити погано та наводять приклади деструктивного впливу цієї риси на життєдіяльність людини та вказують функції заздрощів: споживацьку, деструктивізації мислення, знесилення, зниження почуття щастя та ін.

Респонденти вважають, що ситуативний прояв заздрощів носить природний характер, а стали особистісну рису можна подолати, проте більшість учнів не зазначають, яким чином. Лише 3% старшокласників вказують, яким чином можна це можна реалізувати, їхні думки сходяться у тому, що найкращий метод – це знайти своє місце у житті, розкрити свою особистість і працювати над своїм вдосконаленням, фізичним та моральним, в такому разі не буде ні часу, ні бажання оцінювати чужі успіхи. 98% учнів із задоволенням взяли б участь у тренінговій програмі, націленій на формування такої особистості. Старшокласники переконані, що кваліфікована допомога позитивно вплине на їхню подальшу життєдіяльність та буде результативною у подоланні цієї деструктивної риси особистості.

На основі отриманих даних можемо констатувати досить високий рівень обізнаності старшокласників із феноменом заздрощів, про що свідчить визначення ними понятійного апарату, синонімічного та антонімічного ряду, здатність навести приклади із власного життя, художньої літератури, фільмів, чітко визначення характеристик даної психологічної риси особистості. Слід зазначити щирість та відкритість учнів у своїх відповідях, вони досить розгорнуто змальовували випадки, коли вони заздрили та самостійно оцінили себе як заздрісну/незаздрісну людину. Сумнівним нам здається те, що лише 7,1% учнів визнали себе заздрісним, у той час коли усі учні детально змальовували ситуації при яких вони заздрили та визначили об'єкти заздрощів. На нашу думку, це пояснюється тим, що розуміючи та визначаючи заздрощі як морально руйнівну рису, в першу чергу для учнів вона носить соромітський характер, а той факт, що респонденти неодноразово вказують, що заздрить людина, котра не впевнена у собі, своєму потенціалі та самореалізації свідчить про те, що визначаючи себе як заздрісну людину учень у власній інтерпретації «навішує на себе ярлик неуспішності».

Водночас, ми усвідомлюємо, що суб'єктивне усвідомлення особливостей прояву та рівні сформованості заздрощів як особистісної риси не завжди є адекватним, що пов'язане з багатьма індивідуально-особистісними характеристиками юнака, а тому наступним етапом нашої роботи є визначення структури, критеріїв, показників та рівнів прояву заздрощів у ранньому юнацькому віці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Адлер А. Наука жить / А. Адлер: Пер. с англ. и нем. — Киев.: PORT-ROYAL, 1997. -С. 56-60.
2. Александрова Р.И. Зависть и моральная символика / Р.И. Александрова // Вестн. МГУ. Сер.7, Философия. - М., 2002. № 1. - С. 66 - 81.
3. Бодалев А.А. О связи познания другого человека и отношения к нему / А.А. Бодалев // Психология общения: Социокультурный анализ. Материалы международной конференции. 30 октября - 1 ноября. Ростов-на-Дону, 2003. С. 5-7.
4. Котова И.Б. Зависть как личностный феномен / И.Б. Котова // Ежегодник Российского психологического общества: Материалы 3-го Всероссийского съезда психологов, 25-28 июня 2003 в 8-ми томах. СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2003. С. 424-426.
5. Кляйн М. Зависть и благодарность / М. Кляйн: Исследование бессознательных источников / Пер. с англ. А.Ф. Ускова. СПб.: Б.С.К, 1997. 93 с.
6. Куницына В.Н. Нарушения, барьеры, трудности межличностного неформального общения / В.Н. Куницына // Актуальные проблемы психологической теории и практики. СПбГУ, 1995. С. 82-92.
7. Муздыбаев К. Завистливость личности / К. Муздыбаев // Психологический журнал - М., 2002. Т.23, Хоб. - С.39-48.
8. Мясичев В.Н. Психология отношений / В.Н. Мясичев. Избранные психологические труды: Под ред. А.А. Бодалева / Вступ. статья А.А. Бодалева. М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 1998. 368 с.
9. Соколова Е.Е., Аккуратов Е.П. Зависть конструирующая как власть / Е.Е. Соколова // Вестник Московского ун-та. Сер. 14. Психология. - М., 1991. - Ч. 1. - С.3- 15.